

mány életére, amelyről ugys olyan keveset tudunk, fényt vetnek. Életrajzírójának és folklorisztikus szempontból értékelőjének pedig nélkülözhetetlen, szubjektív vallomásai és gondolatai miatt.

⁵ Banner János előzetesen megküldött nekem egy kis nyomtatványt, amelyet a csanádegyházmegyei papságnak szándékozott a Dugonics-Társaság megküldeni. A hátulján ezt írta Banner: „Örömmel olvasván a Tiszatájban írt szép közleményt, adalékul küldöm ezt a német megszállás miatt már szét nem küldött nyomtatványt. Talán utat is mutathat a szoborra szükséges pénz előteremtéséhez. Bpest, 1947. IV. 14. Banner János.”

⁶ Megismételjük Móra kérését: „Lesz-e valahol, valamikor a legnagyobb magyar folkloristának valami kis emléke szülővárosában? Egy kis emléke a szülővárosában? Egy kis mellszobor, egy relief, vagy legalább egy márványtábla? Valamleyik nagyszavú ember, vagy vezető testülete a városnak kezébe vehetné a dolgot!” (A szegedi tulipános láda, I. 219. 1. Vö. Szögedi Pétör: A nótás pap. Délmagyarország. 1946. dec. 25. III; évf. 291. szám. 8. l.)

⁷ Vö. A Kálmány Lajos Kör, 6. 1. 5. jegyz.

⁸ A föladatakat lásd részletesen Szögedi Pétör: Kálmány Lajos nyomában c. cikkében. Márciusi Ifjúság (szegedi ifjúsági folyóirat). 1947. márc. 15-i I. évf. 1. sz. 26—26. 11. Vö. A Kálmány Lajos Kör, 5. 1. 3. jegyz. A kutatandó falvak egyrésze (fölsorolásukat l. Móránál) Jugosztáviához tartozik. A délszláv-magyar kulturális kapcsolatok, reméljük, mihamarabb lehetővé teszik, hogy a határon túl is kutathatunk a néppárti tudós pap rejtett élete után, sőt talán az a Berze-Nagy Jánostól is fölvetett ötlet is (Ethn. 1945. 106. l.) megvalósulhat, hogy — ha még él — a ma is hetvenen inneni Borbély Mihályt Egyházkéren megegyeszer megszólaltathatjuk!

⁹ Vö: Péter László: Kálmány Lajos emlékezete. Vándortűz. 1947. júniusi, szegedi szám, 4. sz. 16. l.

¹⁰ Móra: A szegedi tulipános láda. I. 219. 1.

K Ö N Y V E K

TÓTH ÁRPÁD: ÖSSZES VERSEI.
(Szabó Lőrinc bevezetésével. Athenaeum.)

Az ismert Tóth Árpád-kötetek — a *Hajnali szerenád*, *Lomha gályán*, *Az öröm illan és a Lélektől lélekig* — verseit gyűjti össze e második kiadás, fiatalkori és hátrahagyott darabokkal és töredékekkel gazdagítva, előljárójában Szabó Lőrinc, a barát és kortárs, finoman értékelő soraival. Tóth Árpád költői sorsában is nagy tragikum rejlik, mint korai elmúlásában is. Az idők nem kedveztek sem a stílusának, sem a mondanivalójának. Tóth Árpád az elmúlás fájdalmat variálta mélyrengésű verseiben, olyan korban, mely élni akart, möhön és mindent merően és a nagy költő-prófétában, Adyban, éppen az életigenlés nagy gesztusait és szavait csodálta. Tóth

Árpád a „nehéz bánat”, a permanens élethullás csendes hősiességét vállalta. És aki „ráér” szenvedni — megcsendesedni, megvilágosodni — az ráér „szép” verseket is írni, olyan értelemben, hogy pontosan, fegyelmezett műgonddal önti formába belső hangjait. Tóth Árpád olyan teherrel járt, mely súlyossá és jelentőssé tette minden lépését: az intenzív átélésnek ez a külsőleg sokszor súlyosan rezdülő lassúsága pontos formai adekvációja a költő belső stigmatizáltságának, végső eliteltségének.

Nagy költő, mert amit érzett — kivételes mélységgel — azt teljes értékű formába tudta önteni és jelentősége olyan mértékben fog nőni, amily mértékben ráérnek majd az emberek a szenvedésben való elmélyedésre.

VAJTAI ISTVÁN

ZELK ZOLTÁN: GYERMEKBÁNAT.
(Hungária.)

Zelk Zoltán költői életlátását, verseinek alantónusát ismerve nem jelenthet különösebb meglepetést az, hogy egy kötetnyi gyermekverset írt. Tavalyi mesekönyve jelent meg, ebben is voltak gyerekversek: gyerekeknek írt mondóka-szerű versikék.

Most kiadott kötetében azonban egészen másfajta gyerekverseket találunk. Ez a kötet egy teljes gyerekvilágot zár magába: a korábbi kötetéből ismert prole-tármilió e'evenedik meg a *gyerekeszédet sti izáló* strófákban. *Hitelesen*, de a korábbiaknál valamivel lágyabb árnyalatokban: a gyerekversek monoton, mélabús zenéje, néhol tudatosan primitív rimelése és darabossága is tompítja a nyomor színeit.

Persze, nemcsak a versek alaphangja idézi korábbi köteteit, hanem költői mód-szere is: itt is a *szegénység köznapi tár-gyaiból* építi fel a proletár környezetet. S ahogy eddigi költészetében valóságos szimbólumjellegget nyert a szalmazsák, a petróleumszag, a piszkos vödör, a rossz rugóú divány — itt meg a „sparherd“, a fászlada, meg a „hokkedli“ jelképezik a proletárgyerek birodalmát, amit a konyha négy fala zár körül. Játsszótár-sakká szelídülnek a köznapi élet eszközei, ezeket a tárgyakat *meghitt kapcsolat* fűzi hősiükhöz, a konyhábazárt proletárgye-rekhez:

*A hokkedli öregasszony:
nagyanvó,
a sparherd meg öregember:
nagycpó.*

A *Gyermekbánat* nemcsak a miliórajz-ban hiteles, hanem a *proletárgyerek ié-lekrajzában* is. Egy-két jellemző vonással érzékelteti a magárahagyott gyerek uralmát, félelmét, dacos haragját, természet-utáni vágyakozását, báméskodó ábrán-dozásait:

*A konyhában van előbb estc,
mint künn, az udvaron,
kócoshajú árnyak futosnak
keresztül a falon.*

*Az egyik a plafonra ül,
másik asztal alatt.
Mert magának fekhelyét,
keres nálurk alszanak,*

*Mert itt alusznak éjszaka —
s ha holnap felkelek,
ha visszaszöknek a falon:
én is velük megyek.*

Néhány vonással egy teljes, de nem

tágas világot épít fel: számára a gye-rekkor nem „királyi birodalom és em-lékek kincsháza“, ahogy Rilke látja és nem sóvárogja vissza, nem ideali-zálja, mint Kosztolányi a „végtelent, a távol élelet“.

„Milyen mély börtön volt gyerek-korom“ — írja egyik korábbi kötetében és két strófával alább:

*Ó kamaszkor! első szabadulásom!
Kertek, lovak, kutyák... szép ámulásom
a Homoród partján! Én ott tanultam
típegni, ott, a tiszta, lankás tájon...*

*Csak ott lettem gyermek inaskoromban
szemem a világra csak ott nyitottam,
S ajkatok lesve, gyár népe, parasztlak
Ha szóltatok, már veletek dadogtam.*

E versekben hiába keresnénk pro-grammszerű önéletrajzot, mint Szabó Lőrinc Tücsökzenéjében, vagy Koszto-lányinál, nem kétséges azonban, hogy élményeik mögött teljes hittelével ott áll Zelk gyerekkora.

A *Gyermekbánat* kis proletárjának lel-kialkatta, hangulatvilága két-három vo-násból összerakható. Távol áll tőle a „Szegény kásgyermek panaszainak“ családi hagyományok és túlvilági han-gok iránt egyaránt fogékony, korá-érett, erotikus sejtésekkel kúszkódó, ide-ges, érzékeny „polgárgyereke“.

Zelk érdeme, hogy „*horizontálisar*“ kitágította a gyerekkor élményanyagá-ból fakadt költészet határait: ezek a megkapóan egyszerű, természeteshangú versek, irodalmilag „kiaknázatlan“ te-rületet, a valóság alig ismert részletét tárják fel.

VARGHA K.

RÁBA GYÖRGY: BUVÁR. (Versek.
Hungária.)

Fiatal költőink, következetesen: ol-dott-egyeniségek s viszonyítva az előző nemzedékhez, jóval rugalmasabbak, ala-kíthatóbbak, mint nagy elődeik s nem a „hegybontás“ módszerét követik, in-kább használnak vargabetűket s nem tö-rik át a gátat, de alámossák, így halad-nak előre öntudatos fejlődésükben az egyénenként kitűzött célok felé. Rába György egészen más, teljesen kivétel. Ő az „egyenes folyosó“ útját választotta s ha az első kötete, az „*Úr vadászata*“ óta elért eredményeit felmérjük, bizony, felöltik a kérdés: vajjon, mégis nem jobb-e a Rába által követett út? Mert bár a nyílegyenes út torlaszai Rábát, megérezni versein, sokszorosán megse-

bezték és első versei kamaszos kedves-ségét és néha csinált csillogását elfakították, sőt lekoptatták, de a „Büvár“ versein e sminkből semmi sem maradt, mindjárt az őszinte alapszín kerül szemünk elé és igazi ez a meztelenség, s egy-két képben, már majdnem monumentális. (Pl. a „Nyugtalan batáron“ néhány szakasza.) És még említhetnénk néhány példát, kiragadva innét-onnét, de Rábánál ez fölösleges, mert a legjelenteklenebb verse is igazolja az igazi költőt, az olyan költőt, aki mint ember is ki tud állani minden verse minden soráért. Rába nem csinálja a verseket, nem „ihli“, sokkal inkább sajátja minden verse, valósággal úgy vedli le őket, mint kígyó a bőré és ugyanúgy, ott is hagyja. Ez nem a versek „adjusztálására“ akar célzás lenni, mert e versek kivételése igazán kifogástalan — arról van szó, hogy Rábánál, bármily keveset is ír, túlgyors az iram, kötetének mind-egyik verse annyira más mondanivalójában és hangulataiban, hogy ezt nem azzal magyarázhatjuk, mintha költőjük a válogatásnál túlsok „összekötő“ verset hagyott volna ki és ezért nem tudnánk két vers közt az összefüggést rekonstruálni — de Rába „pillérei“ túl messze vannak egymástól.

Célratorés ez a rohanás, vagy menekülés?

Itt érezzük meg azt a veszélyt, amely a kitűnő költőt, nem mint művészt, de mint embert fenyegeti. Az erős lelki-pedantéria, a megnemalkuvás és ezzel egyidőben a fokozott érzékenység próbára teszik, bár felmagyúsítják erejét és egyéniségét, fokozott lökést adnak a továbbhaladáshoz és előre kiszámíthatóvá teszik pályáját, mindig föl-felé, a társtalanság, az űr felé.

Szerényen megkérdezzük, nem a „Büvár“ élménytjelentő, legjobb verseinek (mint az Eső, Apámmal beszélgetek, Büvár, Hazám helyett, Imbolygó batáron) nagy tehetségű íróját, nem a költőt, akiért igen-nagy kár volna s akit az emberrel együtt féltünk, de magát az embert, hogy a bírálót elején nem tévedtünk-e mi is, mármint abban, hogy valóban annyira jó és helyes-e járnunk azon a „túl-egyenés folyóson“?

D. E.

KORMOS ISTVÁN: DÜLÖNGÉ-LÜNK. (Versek. Egyetemi nyomda.)

Kormos István kötete erősen bizonyított, hogy igenis lehet jó költészetet csinálni nvaktörő lebegés és kozmikus tornamutatványok teatralis koc-

kázata nélkül. Kormos szerény költő, kísérletet sem tesz arra, hogy erején fölülit produkáljon, jól ismeri erejét és azzal okosan bánva, sikerült oly költészetet teremtenie, mely hitelességével egyformán állja a kritikus és az olvasó bírálatát.

Kötetének versei, bár nem egyhangúan, de mind a dalformát variálják s mert ez líránkban ma oly ritka, kellemesen lepik meg az olvasót frissességükkel és magával a ténnyel, hogy e műfaj még nemhogy nem veszett ki, de új színnel gazdagult. Élő költőink közül egyedül Weöres Sándor volt eddig az, aki meglepőd és újat tudott adni a dalforma megporosodott keretei között. Mások meg sem kísérelték, elavultnak véelve és az alaki-újításra törekvő költőink inkább más formákkal kísérleteztek. Mostanában Kormos az első, akinek, mint embernek a bőre, annyira sajátja a dal. Amennyire sajátja e legtisztább forma, annyira övé képeiben, nyelvezetében és mondanivalójában az egészséges realizmus. Néha közelít a transzcendenciához, de ilyenkor is világos, amit mond. Mégis, mondanivalóit általában a költészetének biztos alapját adó „felszíni“ valóságból veszi s 26 versében pontosan rajzolódik ki eddigi küzdelmes élete, szerelmi és könnyed borongása s bár minden oka megvolna a komorságra, ha csak utólag is, — verseiben hetykén szólal meg az a fuvolahang, mely jóval hitelesebb bármely állnépi „dudaszónál“.

További útját könnyű kirajzolni: tiszta humanizmusa biztosan fordul át a tudatos szocializmusha, anélkül azonban, hogy eltokosodás, plakátköltészeté változás veszélyeztetné mostani üdéségét. Ennél jóval erősebb egyéniség és tehetség és kötetének számos verse biztosítja azt, hogy a jövőben sem fog eltévedni sem a giccs bohócporondjára, sem pedig a valóságfölöttiség kétes „magasságaiba“.

DARÁZS ENDRE.

VAS ISTVÁN: KETTŐS ÖRVÉNY. (Franklin Társulat.)

Vas István összefoglaló verseskötete a *Kettős örvény*, felborítja minden eddigi elképzelésünket, melyet a líra feladatáról és lehetőségeiről alkottunk. Ha az irodalmat a kifejező és ábrázoló műfajoknak, a teremő én, vagy a valóság által meghatározott csoportjaira osztottuk, a lírát feltétlenül az elsőbe utaltuk. A *Kettős örvény* meggyőz arról, hogy egy eredeti művész mindig átörönczi az esz-

tetika korlátozó elméleteit: Vas István könyvét egyfolytában végigolvashatjuk, mint egy érdekes regényt, az érdeklődés percnyi lankadása nélkül, mindamellett a legszélesebb és változatosabb hangszerelésű költészet hatását hagyja az olvasóban. Előttünk a példa: a valóság számtalan arca és a föléje hajló költő más-más nézőpontja mintegy újraalkotja az átélt világot, a maga szerves, eleven egészében. Vas István a realista lírikus, akinek a realizmus nem pusztán stílust jelent, hanem hűséget is az anyag világának igazához.

*Hát mit felelnél, mondd, ha kérdenek,
Vörösmartynak és Petőfinck?*

*Továbbadom a századokon át
a kornak, sorsnak forró áramát,
s onnan ahova végzetem vetett,
felmutatok egy emberéletet.*

(Egy ifjú költőhöz.)

Óda az észhez a kötet első verse és utolsó szava az emberek. E két eszme pólusa körül szikrázik Vas István lírája. Céhbeli gondolkodóhoz méltó, ahogy a bonyodult fogalmakat megragadja s egyben minden sorát, a legelvontabbat is, a szenvedély láza fűti: így lesz költészete értelem és szenvedély összefonódásából az élet teljes egészének kifejezője. „Kell az élet, meg a halál szörnyű egésze nekem“. Virtuóz rímei, változatos ritmusai, legkivált jambusainak hajlékony hullámváza megtanít arra, hogy az igazi költő a forma kérdését elsődlegesen fontosnak tekinti, de csak akkor, ha a forma a kifejezés egyik lehetősége. Vas István formái változatossága az élet változatossága.

Tetszetős volna a kötetben tapasztalható „fejlődésről“, az „egyenesevonalú emelkedésről“ beszélni. Vas István érese kétségtelen az első versek fanyar-édes fzeitől a már-már klasszikus, utolsó versek zamataíig. Mégis ez a tökéletesedés a már néhány évvel ezelőtt írott költeményekben is megmutatkozik: a *Hűsvéti ének a testről*, a *Kérdezed barátném*, vagy a *törvény szépsége* vetekszik az *Alföld*, a *békekötés cse*, a *Vilám*, *fekete ló*, a *Gyertyaszentelői elégia* félelmetes nagyszerűségével. Legigazibb dicséretük, ha a kritikusk bevallja őszinte fájdalomát, hogy műfajánál fogva csak ennyit szólhat róluk.

RÁBA GYÖRGY

SZABÓ MAGDA: BÁRÁNY. (Versek, Egyetemi nyomda.)

A ma írónemzedékének három kiemelkedő költőjének műveit olvashattam. Nemes Nagy Ágnes vagy Gyarmathy Erzsébet írásainál időzve, egy érzés váltódott ki belőlem: az olvasó ámulata az erős tehetség alkotta szépségek láttán és a magános lélek hálája, hogy a betűkön keresztül szól hozzám az az embertársam, akinek mesélő-kedvet, kifejező-készséget, egyszóval tehetséget adott Isten.

Nem így Szabó Magdánál. Az ő sorait nézegetve, valahogyan rokonnak éreztem és nem voltam egyedül. Igen, velem volt — legalább is a leírt gondolatain keresztül — a versek megírója és amit olvastam, nem csak láttam, de mint ha hallottam volna. A cím-adó versben olvasva:

*... megszűnt a nézés és a hang,
a suttogás is kiabált.
Nehézszerű sűrű kötés
takarta testem tépett húsát
és mint az árny, ellepett
a tanácstalan szomorúság.*

itt önkéntelenül visszafójtottam a lélegzetemet és vártam, hogy megszólalhaszak és valami vizagszalat mondjak majd.

Szabó Magda írásaival szemben elfogódott vagyok, annyira beleélem magamat versei hangulatába, hogy nem tudok velük vonatkozásban egyetlen hűvös szót sem leírni. Szavait, mondait — még a ki nem mondott gondolatait is — valóságosan a magaménak érzem. Hogy miért van ez? Igen egyszerű — mert Szabó Magda igazi költő. Hangja őszinte, amit ad, magából adja. Ősztönösen engedelmeskedik a művészet egyetlen igazságának: a Szépségnek.

Túl ezen, lehetetlen meghatódás nélkül olvasni verseit:

*... majd ha két violák szememre
ejlik az árnyuk
s megrogy a térdem, ahogy boilom
a végtelenben,
állsz a kapun odafenn, szemed eltáruj
és gyönyörű kezeden leng a sötét-
ben a hold.*

(Anyám a kapun áll.)

Emberekké lettünk, akiknek akarva-nemakarva szerepet kell játszani és az az igazi ember, aki a ráosztott sorsot őszintén vállalja. Szabó Magda ezt cselekszi. Nem tetszeleg a nem-felettség, helyesebben alattiság hazug álarcában,

hanem női mivoltában marad hű ember-ségéhez. Egyszerűbben és meggyőzőbben a sors vállalásáról nem is lehetne írni.

A költészet rendkívül kényes és finom hangszer, az ő avatott kezében igényes fülnek is jólesően zeng.

Sok jótulajdonsága mellett talán legfőbb érdeme, hogy seholsem erőszakolt. Nem igyekszik hermaphrodita halandzsával megtéveszteni olvasóját, hanem egyszerűségében tiszta, tisztaságában egyszerű marad és ez hozza meg számára a sikert, hogy a kötetét forgató ember nemcsak nézegeti írásait, hanem igenis lelkesedéssel, figyelemmel, őszinte érdeklődéssel, sőt szeretettel olvassa azt.

Sajnálom, hogy Weöres Sándor rendkívüli írása, Károlyi Amy verseiről előbb jelent meg, mint az én „vallomásom”, mert pontosan ugyanazt írtam volna Szabó Magda írásairól, amit Weöres olyan megfellebbezhetetlenül mondott Károlyi Amy asszonyiségében teljes értékű, emberi művészetéről.

Ezeken túl már csak ismétlésekbe bocsátkozhatnék, hisz nem egyszer megírták róla: látása, kifejezőkészségének biztonsága tiszta és megfellebbezhetetlenül végleges. Tehetsége, ereje vitathatatlan.

BORSI D. JÓZSEF.

ILLÉS ENDRE: KÉVÉLYEK. (Franklin.)

Egy kisregény, s tíznel több rövid novella, — néhány valahogyan az esszé és az intellektuális káprázat között, — ez Illés Endre új köteté. Első könyvének, a Zsuzsának a megjelenése óta öt év telt el; a szigorú műhelygond, a könyörtelen önbírálat nem fizet bő termés-sel. A legtöbb novellát már olvashattuk folyóiratokban, ilyenkor mindig ennek a gondosságnak és mértékismerésnek az ízeben éreztük meg összetartozásukat, sajátosság egyvezésüket. Most a kötetbegyűjtött régi és új írások közös jegyei mélyebb, bensőbb közös törvényről beszélnek. Egyfolytában olvasva „a könyvet, „izgalmasabbnak“ és lényegesebbnek tűnik a novellák születésének belső, művészi-emberi genealógiáját kutatni, mint megkeresni és megvilágosítani helyüket az irodalom folyamatosságában.

A novellákban ábrázolt világ: környezet, emberek, sorsok zártan azonosak. A díszletek: Nápoly, Capri, Firenze, olasz tengerpart és a budai hegyek villái, a belváros külön-világ lakásai. (Az utóbbiak az ábrázolás finomságában valami heves és reménytelen nosz-

talgiával lebegnek a klasszikus tájak felé.) S az események szűkebb színterére, alkalma: operák, vadászatok a havas erdők, párbaj a lovardában, vacsora az előkelő étteremben, vitorlázás a Balatonon, autótűz a fenyők között.

De nemcsak a témák kerete változatlan, belül a kereteken mindig ugyanaz a klasszikus igényű „analyste terrible“ kutatja, szinte görcsösen, ugyanazokat a végsőkig kiélezett motívumokat, helyzeteket. A kisregény hőse, az elvált férj, kényszerű várakozásban régi íze-sége holtteste mellett felvillanó képekben idézi fel a közös multat. Éber könyörtelenséggel vetkőzteti az emlékeket, két egymástól idegen ember közös életét, melyet a polarítások olcsó vonzódása tett közössé; a vak kíváncsiság és a sznob képzelgés. Megalázásnak és megalázottságnak szinte zenei motívumai szállnak fel a megelevenedő élménytöredékekből.

S a kis novellák anyaga: valakit egy „csúnya história“ kapcsán lelőnek párbajban; fiatal nő vadászsétán szeméket és hangjával megszelídít egy őzt, de megsimogatás után megüti, hogy az állat „megtanulja, mi az ember“; étteremben értelmetlenül és okatlanul megaláznak egy embert; a fiatal tanítványlány pajtásos kacérságát bemocskolja egy véletlenül megtalált „förtelmes“ fénykép, melyet titokban készített tésztéről öregedő professzora; egy szenvedélyben közönséges nő kínosan szármalmasan megvallott szerelmét fölénytel utasítja vissza a választott férfi. Legbensőbb magjában mind azonos téma: tragikusá duzzadt kicsinyességek, — de ezek a kicsinyességek a lélek feszültséggel telt göcai. Az egyéni felszín ionjai alatt az egyéni valóság „megfejt-hetetlen benulásai, régi sérülései“ élnek és könnyen támadnak melléjük újak.

Hogyan növekszenek ezek a témák novellákká? „Teljes világítás“, ezt a címet viseli a kötet egyik darabja. Valóban Illés Endre minden írásában teljes a világítás, — kicsit talán úgy, mint a dezinficiált hangulatú műtőkben. Ez a fény megkeres minden sötét sarkot, s oda világít legélesebben, ahol még valami homályos maradna. A figurák is úgy lépnek elő, — nyugtalanul és előreterhesen valami közelgő veszélytől, melynek magját már magukban hordják, — mintha szereplésük a novellában eleve megfosztaná őket hétköznapi egységüktől, természetes rendszeretüktől. (Kísérleti nyulak vizsgálóznak így

a laboratórium szokatlan levegőjében.) Sorsuk nagyjából egyforma lesz: valaki szenvtelenül, vagy kedélyesen, vagy kiábrándultan megalázza őket, kitakargatja lelkük sérüléseit, megvillanyozza lelkük bénulásait. Epizódjuk után, — melynek tanúi leszünk, — majd kiugranak egy emeleti ablakon, halálos párbajt vívnak, öngyilkosok lesznek, vagy csak tovább mennek egy kínos-arcpirító, egy új súlyos sérüléssel.

Illés Endre következetesen kegyetlen teremtett alakjaihoz. Több ez, — vagy nem, — mint a stílus és kritikai igénynek kizárólagos illetforrássá, művészi principiummá válása? Önkritikája mindenestre rendkívüli erejű és tulajdonságú, nemcsak kézhez szokott építőmérce, hanem elv, szemlélet, cselekményt teremtő erő. Lehet-e megbocsájtó, megértő, derűs vagy könnyelmű alakjaival szemben az író, aki könyörtelenül precízen, szavak és mondatok biztos és gépies mérlegelésével ír, pontos kézzel gyomlálva ki sorai közül még a tetszetős és kellemes gyomokat is? Ugyanakkor stílusa nagyvilágian — aszkétikusan könnyed, — de könnyedsége ritkán oldja könnyűvé, lebegővé az írások élményanyagát.

„Egyetért, vagy irozinál?” — tette fel a kérdést Illés Endre egy régebbi kritikusa. Külön egyik sem, de együtt mindakettő: egyetért és irozinál. Alakjaival él, velük szenved, nem ítéli el senkit közülük és nem emel fel senkit. Világa zárt, s Illés Endre belül él ezen a zárt világon. A magas műveltség s a klasszikus dekadens polgáriság világa ez, — a „kevélyeké.” — s Illés Endre ennek a világnak a valóságtitkajt vadássza. Mert anyaga mégis a valóság, a résznyi valóság. Ő maga így fogalmazza ezt: „Egy titok mindig csak annyi, mint a valóságnak harmada, vagy tizede. De mindig csak a valóság tud titok lenni, a tört valóság, a kevés valóság.” S az indulat képletét, melynek erejére alkotás lesz a tört valóságból, így határozza meg: „A szeretet a legnemesebb halál, ... közömbössé könnyen válunk, ... de milyen forró és boldog indulat ellenséggé válni.” Ez a forró indulat biztosítja izolációját, fölényét a „kevélyek” zárt világán belül, — de ha vállalná az egész valóságot, mennivél többet mondhatna erről a világról, melyről olyan kevés valóságosat, hiteleset mondtak még.

CZIBOR JÁNOS.

BÓKA LÁSZLÓ: ZENEKISÉRET. (Cserépfalvi.)

Egy filológus önvallomását tartalmazza a regény, aki emellett, hogy ennek az elvont tudománynak szenteli életét, határozottan művész is, mégpedig a dolgok meglátásában, az életszemléletben, és a gondolkozásban. Őszinte és leplezetlen mondanivalói, rokonszenves egyénisége, művelt, mindig átlagon felüli szemlélődése felkelti érdeklődésünket és megbocsájtjuk neki a bécsi aranyifjú Walter (szélhámos, fezőr, tolvaj) túlzott befolyását. Walter pezsgő, csapongó, kispolgári keretekből annyira kirívó egyénisége, színes fantáziája, rendszertelensége, a fiatal Zámory életének, gondolkodásának bizonyos irányt szab, sőt csodálatosképen előrelendíti. Érdekes, furcsa életet élnek ők ketten Bécs éjszakai világában. Am ettől függetlenül Zámory pályája egyre felfelé ívelő. Furcsa, csapongó hangulatú feleségéhez, Selinához való viszonya; hollandiai nászútjuk s a Kuik-család zenekari együttese nem mindennapi élmény. A főhős egyéniségéből fakad, hogy politikailag is felismeri az egyetlen járható utat, és szakítva osztályának konvenciójával, meggyőződéses demokrata lesz. Bóka László mindvégig érdekes mondanivalójával, újszerű meglátásaival, leírásainak életszerűségeivel egyszerre a biztoskezü regényírók sorába lépett.

K. I.

RÓRAY GYÖRGY: AZ ALKONY ÉVÉ. (Studió.)

Rónay György rendkívül finom, intuitióknak gazdag verseit ismerjük, mely műveltségre valló esszéit, kitűnő műfordításait szívesen olvassuk, s így kétszeres örömmel vettük kezünkbe új regényét, „Az alkony évét” is.

A főhős Kende Gyula zongoraművész. Köréje csoportosulnak a hozzá hasonló művészek és művészetpártolók, írók, kritikusok, szépasszönyök és szerelmes lányok. Az életük könnyed, természetes, sokszor lázas és túlfűtött, minden szép iránt fogékony a lelkük, és meghitt pillanataikban gyerekesen egyszerűek. Érdekes típusok lépnek elének a könyv lapjain; a hervadásában is a szerelemhez és a fiatalághoz ragaszkodó szép asszony tökéletes figurája, a szép, csillogó, de lelkiében üres Eszter, Kende Gyula inspirálója, Szőlády Anna, a híres színész, és végül Babuka, a tiszta, melegszívű lány ragyogó portréja, akimél Kende zaklatott élete lecsendesedik. A

zongoraművész érdekes egyéniségével szemben áll Szabó, a tipikus sznob, aki minden műveltsége ellenére is bizonyos alacsonyabbrendűséget érez és ezért kegyetlen, erőszakos és önző. Szívósságával elérli Ilmer Olgát, a gazdag, idősebb, érzelmeiben szinte már megdermedt aszszonyt. Általa váltja valóra álmát, gazdag és befolyásos ember lesz, de az igazi írók és művészek megvetik.

A regény témája nem rendkívüli, de az alakok mintázása, az események csoportosítása, a lélekrajzok, tehetséges íróra vallanak. Jól felépített, szerkezeti-leg egységes „Az alkony éve.” Minden sorából, főleg elragadó leírásaiból s a sokszor határozott ritmusú mondatokból előbukkan a tehetséges költő is.

K. I.

SINCLAIR LEWIS: ELMER GANTRY. (A PRÉDIKÁTOR.) (Nova.)

Sinclair Lewis új könyve nem meglepetés számunkra: túlzusfolt eseményeivel, éles és őszinte kritikájával, melyet az amerikai kisvárosok, gazdag és tekintélyes polgárok, különböző vallásfelekezettek vezetői felett gyakorol.

Elmer Gantry erőszakos, hiú, becsvágyó egyéniség, aki másoknak, sőt önmagának a félrevezetésével jut el a megálmódott pozícióig. Nincs benne semmi az igazi lelkesek egyéniségéből, érzelmes, szilaj. Mindenkit megteveszt külső ihlettségével, hangja erejével, pátozával. Sok megpróbáltatáson megy keresztül, először nem is akar prédikátor lenni, később csatlakozik Sharon Falconer evangélista csapatához. Ezek a „lélekmentők” az emberek misztikus, romantikus hajlamaira támaszkodva, nem a legtejsőbb ártatlanságban élnek egymással. Elmer Gantry megy a maga kijelölt útján, mindent elér, amit akar, az érénycsősz szerepét is játssza, közben erkölcsstelen életet él. „Majdnem leleplezik, s ekkor a javuás útjára próbál lépni, ijedtségéből és pozíciófélétsből.

A regény óriási anyagot ölel fel. Tarkogatás nélkül festi írója az amerikai kispolgárok életét, a methodista és baptista egyházak vezetőinek hibáit és érényeit. Alakjai valóságosak és eredetiek, és ami a legfontosabb, nagyon emberiek. Sinclair Lewis biztos kézzel irányítja hőseinek sorsát, nyelvezete kifejező és tömör. A fordítás László Ferenc munkája.

KELEMEN IMRE.

A SZERETET BREVIÁRIUMA. Az Új Idők kiadásában az utóbbi évek egyik legszebb könyve jelent meg Sik Sándor és Juhász Vilmos szerkesztésében. Öszszefoglaló mű ez a szeretetről, erről a mindinkább kihaló, elfelejtett érzésről, melyet az emberiség történelmének nem egy korszaka megtagadott, kizárt, de amely tartósan soha nem vonulhatott ki életünkéből.

Milyen nagy tanulság rejlik az első oldalakon: Szeress, és tégy, amit akarsz! Talán elfér ebben a jelszóban az igaz ember teljes élete! Igen, ezzel kellene kezdeni és befejezni minden emberi dolgot... Szent Ágoston örök igéivel; s biztosan könnyebb lenne minden probléma és nehézség, véges életünkben.

A könyv szemelvényekben mutatja be az indiai s általában a keleti bölcse-lők megnyilatkozásait a szeretetről. Görök költők szemelvényes versekkel és példázatokkal szerepelnek. Gazdag s jelképes bibliai idézeteket és a középkor kimagasló szelleminek intelmeit halljuk tisztán zengni a véres gyűlölettel teli századokon át. Milyen közel vannak e felemelő igék a Föld emberének szívéhez s mégis mily távol! Beszédesen bizonyítják ezt az elmúlt századok. Shakespeare Lear királyából, Pascal gondolatáiból kell sokat megjegyezni a szeretetről, ha megakarunk változni, ha egyáltalán él bennünk a szándék ahhoz, hogy jobba legyünk...

Megszívlelendő az a pár sor is, amit Withman írt a demokrácia megszeretéséről!

Az orosz irodalom halhatatlanjai szerencsés részletekkel szerepelnek. Különösen megkapó Gorkij Maxim Anya c. regényrészlete.

A nyugati írók közül meglepetés a hívős Huxley-t így idézni: „Csak azt szeretjük, amit ismerünk. A szeretet tehát egyik módja a megismerésnek.” Thomas Mann bátor hangját halljuk a humanizmus és szeretet mély kapcsolatairól s a kötet végén nagy magyar költők legszebb verseikkel szerepelnek.

Ó. Z.

SZABÓ DEZSÓ: ÉNEK A RÉVEEN. (Körmendy.)

Posthumus regénye ez a 90 oldalas könyv annak a Szabó Dezsőnek, akit minden tévedése ellenére meg kell becsülni a magyarságnak. Mert aki az elmúlt korszak hajlongó, címkórságos, nyavalyás köz- és magánéletét ennyi gúnnyal, mi több: szenvedélyes ironiával kísérte és jegyezte fel, végsőleg nem

lehet a magyar demokrácia ellensége! Kétségtelen, hogy túlzó sovinizmusa romboló hatású volt, de mi ismerjük az építő Szabó Dezsőt is! S nem értünk mindenben egyet a kísérő tanulmányt író Tolnai Gáborral, aki, saját bevallása szerint, néhány bekezdés után félretette „Az elsodort falu“-t. Ugyancsak más a véleményünk Szabó Dezső stílusáról. Szerintünk a „megigésített mondatok“ még nem vesztették el varázsukat s nem is porosodtak be. Félreértés ne legyen: nem Szabó Dezső bűneit védelmezzük és mossuk, de erőnyeit és érdemeit. Egy szóval: tárgyilagos képet adni arról a szerencsétlen egyéniségről, akiben a végletek (németgyűlölet, fajimádat) sajnálatosan összeolvadtak. Ez nagy bűne volt, mert tömegeket — könnyen rosszra hajló tömegeket — terelt tévútra, s ezt nem lehet, sőt nem szabad mentegetni. De igenis lehet, sőt kell, hogy átmentjük belőle azt, ami maradandó és hasznos, építő és időtlen.

Az „Ének a révben“ kétségtelenül ez utóbbiakhoz tartozik.

ŐSZI ZOLTÁN

OLÁH GÁBOR: DEÁK GYÖRGY, A BÉRKOCISIS. (Miszttótfalusi.)

Háborús regény, az első világháború idejéből, de az író csak szokványos korrajzot ad, egész erejét a főalak megformálására fordítja. Deák György, a bérkocsis, afféle őseréjű ember, a romantikus naturalizmus látásmódja szerint. A regényben csak ő számít, de a nagy crejével voltaképp nincs kivel megküzdeni, ha csak a sorssal nem, amely mind a három fiától megfosztja, utoljára a legkedvesebbiktől. Ebbe a csapásba már beleeszedül, elhagyja magát, pocskéolni kezd a vagyonát és végül oda jut, ahol kezdte, a büszke fiákeres beáll talyigásnak.

Kétségtelen, a keményderékű bérkocsisnak a sorssal való harcában van valami a szegényemberi, paraszi élet végzetességéből. De inkább öröklődés, elkopás, mint harc. Deák György nagy erejének árnyékában a körülötte élők semmivé törpülnek: nincs szó igazi személyes harcról. Az asszony mulnkani se mer, a negyedik fiát, aki otthon a beteg tüdejével és háború-ellenes világnézetével kínlódik semmibe se veszi, leányának a sorsa pedig, aki egyetlennek száll vele szembe, az apa megkerülésétől kissé a rémromantika vágányára tolódik át.

A regényben kétségtelenül nagy írói kvalitások csillannak meg, nyelve izés, szemléletes.

V. J.

SZABÓ PÁL: MACSKA AZ ASZTALON. (Miszttótfalusi.)

Ennek a kisregénynek alig van cselekménye, de az író ért hozzá, hogy a „kis dolgok“ mozgosításával is életet teremtsen. A falu élete nem különleges alakok sorsán keresztül tárul elénk, inkább közösségi képével hat. Kondoros Béla — „iparoslegény, akiből nem sok van a faluban“ — teszi a szépet Lőrincz Mihály „úri és női cipész“ leányának, a néhány „polgárijá“ birtokában kisasszonyt mímelő Lilinek. Az anyja — a családon korlátlanul uralkodó Fazokos Amál — jobb módú, gazdagabb iparoshoz adná inkább, a molnárhoz, noha ez már kissé öregecske. A fiatalok győznek, de mindez nem történik különösebb robajjal. A kisregény inkább az atmoszférájával hat, mint meghökkentő cselekménnyel, vagy lélektani finomságokkal. Egészséges realizmussal, nyitott szemmel és józan emberismerettel nézi és ábrázolja az életet.

V. J.

MOLTER KÁROLY: ÖRÖKMOZGÓ.

Életkép 3 felvonásban. (Miszttótfalusi.)

A szindarab időszerű kérdést bogozgat: a polgári renden levők győgyíthatatlan öröklétszámát. Egy székely kisváros úri kupaktanácsa forgolódik előttünk. (Állandó színhely: az öreg Gyuraki vendéglője.) Lényegileg ennek az úri klikknek a szociológiai képe rajzolódik elénk, amennyire ez egy vendéglő szűkreszabott „színpadán“ lehetséges. Ezek az „urak“ mindenekelőtt nagyképzűek: a kitüntettetett úgy ünneplik, mint valami providenciális államférfit, de egyébként sanda gyanúval lesik egymást és ha az egymás utalása kirobban belőlük (mint pl. a III. felvonás 11. jelenetében), kitűnik, hogy milyen jól ismerik egymást. De azért, ha csúnyán tudnak is egymásról csúnyákat mondani, életük tartalma és szociológiájuk mottója mégis az: urak vagyunk. Jó úrnak lenni — az öreg Gyuraki is valami úri dologgal — bizottsági tagsággal — akarja tisztességes polgári múltját megszépíteni. Nagyobbik lánya, Zsuzsika is azzal bizonytalankodja végig a darabot, hogy nem tudja eldönteni: ügyvédné legyen-e belőle, vagy Bedő Pali mellé szegődjék, aki ugyan talpig ember, de csak afféle „mindenes“. Igaz, olyan értelemben is az, hogy mindenhez ért: ő szerkeszti székely észével az „örökmozgót“ — afféle zenélő, flekken-sütő masinát. De hiába, nem úriember és nem — párbajkezes.

A bonyodalmat okozó motívum — Zsuzsika kezéért a vendéglő úri törzs-

vendégei versenyt hirdetnek és rendeznek meg holmi „fetalalók” között (Bedő Pali is „fetalaló”) — erőteltet és bántó is (érzi ezt maga Zsuzsika is), de jó alkalmat ad az írónak, hogy színes, érdekes, feszült helyzetekkel telített drámai cselekményt szerkesszen meg.

VAJTAI ISTVÁN

VERES PÉTER: HÚSZ ÉV. (Misz-tóftalusi.)

Két ember van ma ebben az országban, akit a népi irodalmon nevelődött ifjúság sajátos közvetlenséggel „bácsinak” nevez: Sándor bácsi, Karácsony Sándor, a magyar észjárás és magyar műveltség misztikusa, és Péter bácsi, a világos, paraszti józanság, kristálytisztá gondolkodás és stílus irodalmi megvalósítója. Veres Péter most múlt 50 éves: erre az alkalomra adta ki e gyűjteményes kötetet a kiadó. Vagy életében, vagy halálában minden valamirevaló író megéri, hogy írásait gyűjteménybe, szemelvényes kötetekbe, antológiákba szedik: Veres Péter ötvenedik születésnapján megérte, hogy legszebb írásaiból válogatott kötetet ünnepeljük, s egyben bemutassák húsz éves írói pályájának legértékesebb ter-mészeit.

Aki nem ismeri még Veres Pétert, az író: ebből megismerheti. Aki nem tud hozzájutni tizegynéhány kötetéhez, most a legfontosabbakat ebből az egyből olvashatja. Aki nem ér rá elolvasni Veres Péter összes könyvét, ebből az egyből tájékozódhat azokról a világnézeti, társadalmi, politikai eszmékről, amelyekkel Veres Péter a világot s benne a magyarság sorsát nézi, és írói hitvallásáról, amellyel a benne elválaszthatatlanul eggyéforrott politikai és írói feladatát, hivatását vállalja.

Szép és hasznos ajándék ez a könyv, az áldozatos kiadó dícséretet érdemel érte. Azon ugyan lehetne vitatkozni, hogy a szemelvények miért ebből s miért nem amabból a műből valók (pl. miért van öt fejezet a *Mit ér az ember, ha magyar* kötetből s miért csak egy a *Számadásból*, s az is szépirodalmi részlet), de ez minden szemelvényes munkánál vitatható. Jó lett volna azonban, ha itt újrapolvashatnánk Veres Péter első cikkét, amelyet hozzászólásként írt 1928-ban a *Századunk* c. folyóiratban s melyet kötetbe szedve egyébként sem láttunk még. Ebből s a *Számadásnak* a magamegrajzolta lelki fejlődését tartalmazó részéből meglátnánk Veres Péter írói és politikai útját. Az első cikkéből például tanulságosan derül ki, hogy az író, aki

még eddig nem jutott ahhoz, hogy ki-írja magát, tele van mondanivalóval, té-mabőséggel, s hely híjján ebbe az első cikkbe zsufolja bele gondolatjelek, záró-jelek közé és hosszú, hosszú alárendelt mellékmondatokba. Amint felfigyelnek a paraszti „östehetségre” s megnyílik előt-te a szerkesztőségek, könyvkiadók ajtaja, úgy tisztul ez a zsufolt mondanivaló: al-kalma van szépen sorjában, józan rideg-paraszti logikával kifejtteni nézeteit. S eb-ben utólérhetően Veres Péter: olyan ize-sen, magyarul, egyszerűen és mégis szín-vonalasan tán senki sem tud beszélni és írni ebben az országban, mint ő.

Ismételtem: a könyv hasznos, szép mű, de még hasznosabb lehetett volna, ha a kiadó tekintettel lett volna bizonyos iro-dalomtörténeti szempontokra is, termé-szetesen úgy, hogy se az irodalmi, se a ma mellőzhetően, helyes értelemben vett politikai nézőpont ne maradjon fi-gyelmen kívül.

P. L.

KARÁCSONY SÁNDOR: A MAGYAR BÉKE. (Exodus.)

Karácsony Sándornak elolvastam már néhány kiló könyvét, de még mindig nem tudtam vele teljesen tisztába jönni. Ebben hálistennek nem állok egyedül: *Németh László* is azt mondta egyszer, hogy ha ráér, utánajár ennek a Kará-csony Sándor-féle csodának. Annak tud-niülük, hogy ez a csodálatos, *Szabódezső-típusú professzor hogyan vált egy egész nemzedék nevelőjévé, nemcsak, sőt nem annyira írásai, mint sajátos egyénisége által.* Az Exodus könyvkiadó majdnem egész működése abból áll, hogy évről-évre kiadja — előre meghatározott gyű-jtőcím alatt — Sándor bácsi az évben írt cikkei, elmondott beszédeit. Legérdeke-sebb, hogy az így egybetuszkolt írások-ból álló kötet aztán odasorjázik Sándor bácsi eddigi köteteihez. A *neveléstudomány társas-lélektani alapjai* című élet-mű IV. részének (amely *A társas-lélek alsó határa és a jogi nevelés* tudós címet viseli) második kötetként: *A magyar bé-ke fő- és Háborúból békére (reformra) nevelés* alcímmel.

Sándor bácsi sajátos észjárása az elő-szóban bizonygatja, hogy magától állt össze köteté évi munkája, mint a többiek is, de nem tud meggyőzni arról, hogy a folklorisztikus kutatásokra való buzdi-tása lényegi kapcsolatban van a békével, a jogi neveléssel s így tovább, vagy lega-lábbis több köze van a békéhez mint bár-melyik más kötetének címében adott fo-galomhoz. Egyszóval: van ebben a könyv-

ben minden. Van valóban a magyar békeről, van a nyelvélektan tudományos eredményeiről, tudományos életünk reformjáról, szabadművelődési problémákról, népkultúráról, nevelési kérdésekről, érettségi dolgozatok bírálatáról, Pestalozzi nevelési rendszeréről, és novellisztikus formában Sándor bácsinak a román, szerb, cseh és ruszin népek közötti élményeiről. *Egyetlen, ami valóban egygyékapcsolja ezeket az írásokat, írójának profétikus szerepe.* Az, hogy Sándor bácsi minden megnyilvánulása papírt lát, természetesen bőséges ismétlésekre vezet, nemcsak az egyes kötetekben, hanem egy kötetben belül is. Nem sajnáljuk tőle ezt az ismétlési lehetőséget, hadd olvassák a legfontosabb igazságokat azok is, akik csak egyik-másik könyvéhez jutnak hozzá.

Karácsony Sándor ezután is titok maradv előtem. Mégis úgy látom, hogy jelentősége nem írásainak valamiféle rendszerétől, mondanivalóinak objektív értékétől függ. Amit ő magyar nevelésül követel például, az — hiába is írja le s mutatja meg — nem tanulható meg könyveiből, azt utána nem tudja senki sem csinálni. *Szerepe két dologban nyilvánul meg igazán: az egyik az írásaiban szerte-szét szórt pompás gondolatok, ötletek, jellegzetesen magyar magatartást bizonyító adatok gazdagsága, a másik az a hatalmas igény, amely benne testesül meg: a magyarul élés fanatikus akarása.* Lehet, hogy Sándor bácsi sem találta meg még a magyarság igazi ismervét, de életműve ércnél maradvandóbban testesíti meg egy egész nép igényét: magyar vagyok, magyar módra akarok alkotni, beszélni, gondolkodni, egyszóval: magyarul élni.

PÉTER LÁSZLÓ

ERIC LINKLATER: A GYÁVA ANGELO. (Révai.)

A háború jó és hálás regénytéma volt mindig. Újabban azonban az emberek annyira belefáradtak a háborusdiba, annyira benne éltünk mindnyájan a pergőtűzben, annyira nincs még kellő távlat a borzalmas napoknak, hogy bizonyos előítélettel és idegenkedéssel vesszük kezünkbe az ilyen irányú könyveket. Eric Linklater könyve a Szövetséges Hatalmak olaszországi partraszállását írja le sok humorral, úgy, ahogyan Angelo, az olasz katona látja. Így azután határozottan könnyedebb és érdekfeszítőbb lesz a könyv. A gyáva Angelo nem is annyira gyáva, mint inkább antimilitarista. Fázik mindentől, ami katonai. Szereti az életet, s áldott olasz termé-

szete — a dalos, áriákban kitérő, művészetet kedvelő. — átsegíti a nehézségeken is. Pompás jellemzést kapunk a német katonák zsarnoki, szadista természetéről. Megvetésük az olaszok iránt, kegyetlenségük, hideg számításuk, egész beállítottságuk bemutatása reális. Eppen ennyire reális Tefer Simon személyén keresztül az angol katonák jellemzése. Don Agesilas, barátnöje: Marchesa, Angelo és a többi olasz szereplők által pedig tökéletes képet kapunk az itáliai lelkületről. Lukrécia, a temperamentumos, s a háború folyamán annyiszor megtévedt, parasztlány figurája sem ellesszenves, inkább mulattató, felfogásánál fogva is. Általában a könyvet sok humor, egészséges, sokszor cinikus humor jellemzi. Ez a könyv nagy előnye a többi hasonló témájú regény mellett. Bókav János fordítása hibátlan.

B. K.

J. B. PRIESTLEY: HÁROM CIVIL-
RUHA. (Új Idők.)

Érdekes és igen aktuális problémát vet fel a regény. Frontról, több évi távollét után visszatérő katonának hogyan illeszkednek bele a polgári életbe, pontosabban a civileletbe, olyan győztes államban, mint amilyen Anglia is. Mit várnak, milyen lélekkel és milyen megváltozott felfogással (a társadalmi átfarmálódást illetőleg) lépik át hazájuk, illetve otthonuk küszöbét és ezzel szemben az itthonmaradottak mit tudnak nyújtani nekik? Ez Priestley munkájának alapmotívuma, amelyet emberien vezet le és old meg.

Alan Strete, Herbert Kenford és Edie Mold az angol királyi hadsereg őrmestere, illetve káplárjai megérkeznek egy kis vidéki városba, szülőföldjükre. Mást várnak, mint amit kapnak, már a legközelebbi hozzátartozóktól is. Ők hárman a fronton egy új, demokratikus közösséget alakítottak ki maguk között. Ideálisabbat, mint amelyet otthonukban találtak. Alan Strete, a vidéki nemes ifjú tisztí rangjáról is lemondott, hogy bajtársaival maradhasson. Együtt voltak jóban, rosszban, megírták Afrika poklát, ezerszer néztek szembe a halállal, megedződtek a háború borzalmaiban. Más lett az ízlésük, világnézetük, — talán jobbak lettek — de türelmetlenebbek is. Alan kicsinek találja házukat, kopottnak és ósdinak a benne lakókkal együtt. Messzinek és idegennek tűnnek fel társadalmi osztályának felfogásai és törvényei. A szép Betty asszony a maga frivolságával pillanatnyilag lehűti, de amint volt bajtársai hoz-

zá jönnek tanácsért, mert eltévesztették az utat, mely az emberi közösségre vezet, hátat fordít az asszonyiak és megpróbál barátaival újra itthon élni. Eddie Mold megbocsát feleségének, aki megcsalta őt, megpróbál emberiben közeledni az emberekhez, Herbert Kenford hátat mer fordítani a támogatásra kész családtagjainak, hogy egy hozzá hasonló gondolkodású, bátor és intelligens gyári munkásnővel próbáljon új, valóban új életet kezdeni. Tanúságos, megragadó, értékes könyv J. B. Priestley regénye.

B. K.

PALOTAI BORIS: ANYÁK. (Cserépváralvi.)

Komolyhangú, melegszerű kis novellák gyűjteménye az édesanyákról. Néhány karcolat a névtelenekről, akik a világ pillérei, a társadalom széthulló rendjének vérükkel megacélozott kapcsolatai, akikről gyermekeik mégis annyira el tudtak szakadni.

Kik a főhősei Palotai Boris könyvének? A varrónő, aki álmokkal, színes mesékkel próbálja gyermekét megmenteni a szegénység szomorú, szennyes színeinek, megismerésétől, mely azonban a téli hideg beálltával és a munkalehetőség csökkenésével csődöt mond. Együtt dideregnek, együtt nélkülöznek ezután. És az anya didergő magányát csak a férfi szerelme tudja feloldani. A gyermek nem érti meg anyját, makacs, nyugtós, sírásával megzavarja az asszony legszebb pillanatait. És — a novella itt sűrűsödik egészé — az anya még akkor is magához öleli gyermekét, amikor az a pillanat nyugalmát zavarja meg nála.

A másik anya a proletársorsból, szegénységből emelte fiát az „úri sorba”, kuporgatott fillérekkel, vérrrel, vereitékkel, átvirrasztott éjtszakákkal, s mikor aztán a parkettás lakásban meglátogatta fiát, megriád, hogy hova került tőle, számára milyen idegen világban él. Megzavarja fiának mesterként öröme, amivel bemutatja őt és öreg társát az előkelő vendégeknek, de egy tiszta pillanat (beköti fia véres ujját a tiszta, szegényszagú gyolccsal) elegendő, hogy feloldjon benne mindent és egy percre ismét magához láncolja elszakadt gyermekét.

Azután megismerjük a polgári sorsban élő anyát, akinek egyetlen öröme van: a vasárnap, amikor gyermekeit vendégül láthatja. Pedig ezek végtelen messze vannak tőle, más világban

élnek, a szeretetük is erőltetett, hamis hangú, önző, ő azonban szíve minden melegével, fáradhatatlan szeretetével, könnyesen és reménytelenül, de minden vasárnap várja őket.

Végül megismerjük a meddő anyát, fájdalmas, szomorú erőlködésével, amellyel az idegen, örökbefogadott kisgyermeket a magáénak, sajátjának hiszi el.

Az író minden alakja élettel teli és nagyon emberi. A novellák felépítése, egész szerkezete, a szereplők megrajzolása, a téma megoldása mesteri kézre vall.

BARITZ KÁROLYNÉ

SÁNDOR KÁLMÁN: NEANDERVÖLGYI FŐKÖNYVELŐ. (Szikra.)

Esett, kispolgári emberek, főleg könyvelők a főhősei Sándor Kálmán novelláskönyvének. Egy-két, határozottan jól sikerült irodalmi portrét kapunk öregedő és öregedésükben gyermekké lett emberekről. Az élet árnyékos oldalát járó szipkaárus, boltiszolga, házimester, magányos, levitézlett kiskereskedő életéből kapunk egy-egy villanásnyit izelítőül. Az új magyar elbeszélő-irodalom határozottan tehetséges tagja Sándor Kálmán. Biztosan felépített, mindig lélektani alappal bíró novellák ezek, jól megrajzolt figurákkal. A kisemberek, kispolgárok kicsit szomorkás, csendes, de nagyon is emberi életének megrajzolásával, mindig tompított, de reális színezésű elbeszéléseivel Sándor Kálmán kis könyve nyeresége új novellairódmunkának.

K. N.

NAGY ISTVÁN: ERDÉLYI UTON. (Szikra.)

A jönevű író, akinek nem egy nagyszerű írásában gyönyörködtünk már, merész feladatra vállalkozott. Az első világháborútól, illetve az 1918-as terrordalomtól az 1946 májusáig terjedő időt fogja át egy-egy esemény, egy-egy emberi típus bemutatásával, vagy párteseményvel, bevonással kapcsolatos epizódokkal; mindig erdélyi földön pergetve az eseményeket és mindig erdélyi szemel bírálva azokat. A kis könyv naplószerű, öntudatos vallomása a munkásról Nagy Istvánnak, aki nagyszerűen tudja összeegyeztetni pártjának nemzetközi felfogását a maga nemzeti, illetve szűkebb értelemben vett erdélyi jókálpatriotizmusával. Önvallomás a kis könyv, melyben felvillannak az erdélyi kispárasztok, munkások alakjai is, a

szürke kis névteleneké, akik kisebbségi sorsban élve, az eljövendő román és magyar demokráciáért dolgoznak. Erőteljes írás, de valahogyan úgy érezzük, hogy egy nagyobb, egészebb alkotás vázlatát kaptuk Nagy Istvántól az eljövendő igaz műből.

KISS NÁNDOR

SZÁNTÓ GYÖRGY: MESSIÁSOK.
(Bárd Ferenc és Fia.)

„Mindig a téma talált rám és nem én a témára”, vallja a regény szerzője. Baráti biztatásra megkapván a témát, az író magábaéli a XVII. század három zsidó nagyságának: a misztikusnak, a forradalmárnak és a filozófusnak küzdelmekkel terhes és költőileg színezett pályafutását.

Manasse ben Israel a harmincéves háború idején amsterdami nyomdász, rabbi és tudós könyvek híres szerzője volt. Hitte és várta a zsidóság megújult és immáron közeledő megváltási évét és világhuralmát. Szívós kitartással kopogtatott Anglia bezárt kapuján, hogy végre ez is felnyíljk a galut hányattatásait szenvedő zsidóság előtt. Öregedő szíve lángra lobbant a hozzá kitüntetően kegyes Krisztina svéd királynő ellenállhatatlan szökecséje iránt, mély barátság fűzte a festők fejedelméhez, Rembrandthoz, aki a zsidó negyedben ütötte fel tanyáját s megjelenhetett Cromwell színe előtt.

Amíg Manasse ben Israel gáncsvetések és hódolások közepette Nyugaton szötte messiási álmait, addig *Sabbatai Cevi*, Keleten kergette a világmegváltás ábrándját. Viharos botrányok és ujjongó ünneplések között nagy tömeg nyüzsgött körül, amelyben éppen úgy voltak komoly talmudisták, mint eszelős csavargók. Szónoki erejének rejtélyes varázslatossága híveinek lelkesedését szinte őrfjögő imádatná fokozta. A Páguusz-hegy tetején — a sófár megfűjása közben — kihirdették a huszonhat tartományra felosztott földgömb uralkodóinak névsorát. („Az ozmán birodalom Sabbatai Cevié!”) A zsidó világhuralom megalapozása céljából nagy karavánnal fölkerelkedve, Konstantinápolyba jutott, ahol a török hatalmasságok börtönbe vetették. A vértanúság előtt a mohamedán hit fölvetelével menekült meg, de turbánja belsejébe „Jave” nevét írta.

Manasse ben Israel csiszoltgyémánteszü tanítványa volt *Baruch* (Benedectinus) *Spinoza*, aki szüleiivel Spanyolországból vándorolt Hollandiába. A

talmud és a rabbinisztikus törvények ellentéteit korán felismerő Spinozát a rabbikollégium előbb megintésben részcsitette, majd a nagy átokkal sújtotta. Descartes filozófiai rendszerének folytatásában hozzáfogott politikai-theológiai traktátusának megalkotásához. A választófejedelem a heidelbergi egyetemen tanszékkal kínálta meg. Függetlenségének megóvása céljából a megtisztelő ajánlatot elhárította magától. Spinoza elfordult Izrael Istenétől és a meggyőződése szerinti igazi Istent kereste, a mindenséggel egybeolvadó teljesség Istenét.

Szántó György vallomása szerint: „Manasse ben Israellel és rajta keresztül Spinozával és Cevivel azért kellett találkoznom, hogy feleletet keressék a zsidókérdésre, mely Hitler Adolf háborújának egyik alapmotívuma volt.”

A szerző távlatos tudása, izgalmas meseszövése, drámai lüktetésű előadása, festői képzeletének szárnyaló költőisége és színes ragyogású nyelvezete nem szorul fölfedezésre.

MÁRKY IMRE

PANTHEON. — Filozófiai tanulmányok. I. (A szegedi egyetem Filozófiai Intézetének kiadása.)

Szegeden, a tiszatáj métropoliszában új tudományos időszaki füzet sorozat indult meg: a Pantheon. Az új szemle — tartalmával és célzatával — ugyanazon a nyomon jár, mint az egy évtizeddel ez előtt szintén a szegedi egyetem kiadásában megjelent Szellem és Élet c. folyóirat. Célja tehát a bölcsélet és az élet szintézise. Igyekszik az emberben felmerülő lélepszemléleti kérdéseket a bölcsélet mérlegére tenni és jelentőségüket a szellem világánál megállapítani. Négy nagyobb tanulmányt közöl.

1. *Földes-Papp Károly: A filozófia szabadsága.* A filozófia — a szerző meghatározása szerint — az értelemnek olyan műve, amelynek célja az Egészre irányuló összefüggések áttekintése. Ezután sorra veszi az egyes „emberi hatalmasságok”-at (vallás, tudomány, művészet, irodalom, politika). Ezek valamennyien sok rokonságot mutatnak a filozófiával. Azonban „e hasonlóságokban sok megtevesztő balítélet rejlik.” Mégpedig az, hogy — a szerző szerint — a vallás, tudomány stb., vagy módszerét akarja ráerőszakolni a filozófiára, vagy a filozófiát akarja a maga szolgálatába állítani. S így veszélyeztetik a filozófia szabadságát. Pedig a filozófia — tudomány.

elméleti szempontból tekintve — ezekről független disciplina. — A vallás és filozófia viszonyának vizsgálatában ezt mondja: „a vallás lényegileg mindig tekintélyre támaszkodó magatartás, a valódi filozófia pedig nem ismer el semmiféle tekintélyt sem, hanem kizárólag az értelem önbizonyosságára épít.” Azonban további érvelése hitelet megingatja egy szakmabeli rövidlátás. Elzárkózik u. i. attól, hogy ezt a tekintélyt *isten*-nek mondjuk. Szerinte a vallásnak tekintélyjellegéből folyó balitelete az, hogy a vallás mellett nincs önálló filozófiára szükség, s a filozófia feladata „a vallás álláspontját védeni az ész előtt.” Ezzel kapcsolatban utalunk az Athenaeum 1941. évfolyamában a skolasztikáról rendezett vitára, melyen megállapítást nyert, hogy a skolasztika ugyan a keresztény hit-tételeket volt hivatva igazolni, azonban ez a kapcsolat korántsem jelentett logikai függést. — A matematika exaktségával és formalisztikus jellegével volt nagy csábítás a filozófiára. Az irodalom és művészet él ugyan a filozófia eszméivel, de módszerükben merőben különböznek egymástól. Fenyegeti a politika is a filozófia szabadságát, amikor egy-egy politikai rendszerben világnézet is akar lenni. Pedig „egy politikai rendszer számára kiagyalt filozófia” tárgyánál fogva távol esik az objektívum és metafizikum világotól.

2. *Horkay László: Egy magyar filozófiai forradalom tragédiája.* A XIX. sz. Hegel-kultuszát, továbbá Erdély, Jánosnak üszögében maradt bölcséleti kezdeményezését vizsgálja. Erdélyi munkásságának hatása az, hogy igazolta nyelvünk kiépítésében a filozófiai elemek szerepét, melynek folytán nyelvünk alkalmas „a legfinomabb elemzések végrehajtására.” Másrészt rámutatott gazdag gondolkodókincsünkre, melyek népünk gondolkodó hajlamát bizonyítják: „a bölcselmiség első alkotásait a népi tapasztalás és eszmélkedés maximáiban: a közmondásokban” ismerhetjük fel.

3. *Simon Péter: A kétarcú ember c.* tanulmányában jellemlelektan alapon elemzi a férfi és nő egyéniség összetevőit. A férfi és a nő lelki alkataban, érdeklődésében, az étellel, a sexualizmussal való állásfoglalásában elárulja, hogy a teremtetésnek külön célja volt vele. Különbözőségüket egy általuk megvalósítandó értékeszme magyarázza meg.

4. *Prohászka Lajos: Shaftesbury c.* nagyjénű értekezésében erkölcsbölcséleti kérdést vet fel: Milyen elv szabályozza az egyén etikai és esztétikai érzu-

letét. A *self-control* esztétikáját vázolja, jelentős szerepet biztosítva a *moral sense* (érzelmi belátás, szellemiség tapintata) eszméjének. Az ideális magatartás másik tényezője a *moral taste* (erkölcsi érzület, erkölcsi ízlés). Mivel pedig a szerző szilárdan vallja a szellemiség elsőségét, egyenes úton jut el az antik humanizmushoz: t. i. a szellem az, amely az érzelembe a mértéket beleviszi. Az pedig kétségtelen, hogy a *mérték*, az *arány*, a *harmonia* gondolata az antik embereszmény és életnézet legfőbb szellemi öröksége az európai emberiség számára.

A *Breviárium* rovatban Hegelnek, a szellemről való nézetét olvassuk. Pascal gondolataiból pedig Halasy Nagy József fordításában ismerünk meg néhányat.

A *Pantheon* újabb színt jelent Szeged tudományos-irodalmi életében. A tanulmányok témája és tárgyalásmódja szerencsésen egyesíti az „*utile dulci*” elvét. Szakkérdéseket szakszerűen tárgyal, de nem a céhbellek elvont formanyelvén, hanem a művelt nagyközönség számára is érthető fogalmazással. Ez az alpthozott és ködösített kerülő nyelvi előadás és feltétlen tudományos hívó szép jövőt ígér a Pantheon-sorozatnak.

VISY JÓZSEF

A DUNA—TISZA-CSATORNA. A magyar földművelésügyi miniszter megbízásából szerkesztette Lampl Hugó és Hallóssy Ferenc. Budapest.

A magyar köztársasági elnök nyitó szavain, Bárányos Károly földművelésügyi miniszter szakértő és tárgyilagos előszaván kívül a könyv öt nagy fejezetre tagolódik. Ezek a következők: a csatorna története és irodalma, — a csatornára vonatkozó tervek összefoglaló ismertetése, — a különböző rendszerű és rendeltetésű csatornatervek műszaki szempontú vizsgálata és összehasonlítása, — a csatorna általános tervények ismertetése, — a csatorna gazdasági jelentősége.

Az első fejezet az idő által már tulajdonképpen lezárt vitákat mutatja be; ezek évtizedeken át folytak szakértők é érdekeltségek között. Összegezve adja a csatorna irodalmát Benyovszky Imre 1805. évi „szabad értekezésé”-től kezdve egészen az 1943. év végén készült törvényjavaslatig. A különböző szempontú és változó értékű régi művek közül messze kiemelkedik *Vedres István* 1805-ben megjelent dolgozata (*A Tiszát a Dunával össze-kapcsoló új hajókázható tsa-torna*), mert ebben Vedres a modern csatornatechnika számos gondolatát fel-

veti már és nyomos közgazdasági érveket sorakoztat fel a mellett, hogy a csatorna tiszai torkolatát Szegedre helyezték. Ugyanezt kívánja egyébként Szeged törvényhatósága is 1906-ban a kereskedelmiügyi miniszterhez intézett emlékiratban; ez a Dömsöd—Akasztó—Kiskörös—Kiskunmajsa—Szeged irányban haladó mélybevágású csatornát tartja helyesnek. A csatornára vonatkozó irodalom legértékesebb termékei mégis azok az ismételtek anétek, amelyeknek anyagából egyrészt az 1943. évi törvényjavaslat („Törvényjavaslat országos érdekű vízi munkálatokról”), másrészt a szerzők jelen összefoglalása eredményként származik. Az összefoglalásnak néhány legfontosabb megállapítása a következő: a hajózcatorna megépítése elengedhetetlenül szükséges és sürgős, — a tiszai torkolatot a várható forgalom szempontjából kell megállapítani, — a csatorna elsősorban a hajózás céljaira készül s a vízhasznosítás másodrendű kérdés.

A csatornára vonatkozó tervek összefoglaló ismertetése c. fejezetben számunkra legfontosabb a kivitellel elfogadott terv. Ez végkép 1944-ben rögződött s a szakkörök akkori felfogásukat változtatlanul fenntartják ma is, mindössze néhány kisebb változtatást — főleg a nehéz külföldi anyagbeszerzések miatt szükségessé váló egyszerűsítést — tartanak szükségesnek. Ezek szerint a csatorna a soroksári Dunaágból Dunaharasztnál ágazik ki s egy szintben halad egészen Gyónig. Itt a terep *hirtelen* emelkedik 23 méterre, úgyhogy *az egyetlen* magas lépcsővel legyőzhető. Uána 39 km. hosszban magas, de ugyancsak egy szintben haladó részlet következik, majd a Tisza völgye felé 7 egyforma hajózózsilippel száll le a csatorna: a torkolat Újkécske községnél (Szolnok és Csongrád közt, a kecskemét—szolnoki vasútvonal mentén) éri el a Tiszát. A tervnek minden más terv felett álló nagy előnyeit az indokolás részletesen kifejti; megjegyezzük, hogy az érvek közt főleg ennek a kiviteli módnak a legolcsóbb volta szerepel. Ez Kecskemét számára igen előnyös; a város közvetlen közelében vezet a csatorna.

A különböző csatornatervek műszaki vizsgálata szakszerűségénél fogva túlmutat ezeken a hasábkokon, s a kivitellel elfogadott terv egyes részletei is inkább a szakköröket érdeklik. Ebben a fejezetben a részletanalványok gazdag változata található s a nyomvonal megállapításától kezdve a kitűnően megírt geológiai szerzője (*Mihály István*), meteorológiai, vízellátási, energiaszolgálta-

tási, csatornakiképzési viszonyok és tervek részletes leírásán túl megtalálja az érdeklődő a tervezett hajózsilipek, szivattyútelepek, hidak (34 új hidat terveznek a csatornán!), kikötők, rakodók, öntözési és halászati lehetőségek részletes leírását. A munkaprogramban örömmel olvashatjuk, hogy a kormány hároméves tervében már szerepel is a csatorna egyik részletének a megépítése: 1950 augusztusáig kell elkészülnie a Dunatorok—Gyón közti 34 km-es szakasznak, míg a hátralévő sokkal nehezebb és költségesebb 72 km-t újabb 5 év alatt tervezik megépíteni. *Ezek szerint a Tiszát és Dunát összekötő modern csatorna 1955-re lesz készen.*

A költségvetési adatok természetesen csak egy adott, mai gazdasági állapot esetére érvényesek és csupán érdekesség kedvéért közöljük a csatorna előirányzott költségének végösszegét: 350 millió forint! Ennek több mint egyharmada megy földmunkára: a köbméterenkinti földmunkát 6 forinttal számolták. Az összeg nagyságán ámulók számára ideírjuk, Magyarország a második világháborúban kiadott háborús kiadásaiból nem kevesebb, mint 430 ilyen csatornát építhetett volna...

A csatorna gazdasági jelentőségét illetően csupán elképzelések és egyes pontok állanak rendelkezésre, hiszen a gazdasági élet erős átalakulásban van és a csatorna a folyamatban levő új európai elrendezés tényeitől is jelentősen függ forgalom tekintetében. Bizonyos azonban, hogy a víziút az összes szállítási eszközök között a legolcsóbb (2 pengőfillér tonnakilométerenkint) s így az igen értékes és gyors továbbítást igénylő árukon kívül minden tömegcikk továbbjuttatására gazdaságosan számíthat. A tervezet búza, takarmány, hüvelyesek, burgonya, fa, kő és kavics, vasérc és bauxit, szén, mész és műtrágya tömeges szállítására számít, mégpedig — s ez érdekes — úgy, hogy nagyobb lesz a forgalom a Tisza, mint a Duna felé, azaz a forgalom keleti túlsúlyával kalkulál mindenben. A forgalom súlypontja egyébként a csatornatorkolattól valamivel északra, Szolnok közelében lesz, de a forgalom eltető hatásából bőségesen részesül valamennyi létező és tervezett tiszai kikötő: számszerint 52. Tokajtól kezdve a jugoszláviai határ metszéspontján fekvő Gyálárétiig.

A nagy horderejű terv és igazi nemzetépítő munka dícséretét *itt* hangoztatni talán szerénytelenség is lenne: évszázadok álma valósul meg! Mégis úgy érezzük, hogy kifejezésre kell jut-

tatnunk a tiszai tájak örömet. Őszinte kívánságunk: segítse a Mindenható a terveket a megvalósulás felé!

A francia, angol és orosz nyelvű kivonattal ellátott nagy formátumú, izléses mű már pusztán külső kivitel szempontjából is figyelemreméltó. Száznál több fénykép, tervrajz, térkép, műszaki ábra, mellékletek és öt művészi színes festményreprodukció díszíti a kötetet.

ALDOBOLYI NAGY MIKLÓS

GOMBOS IMRE: SZÖVETKEZETI MOZGALOM. (Magyar Állami Nyomda.)

Ez a könyv a magyar szövetkezeti művelés ügyét kívánja szolgálni. Nagy, fontos és nehéz feladat ez, hiszen való igaz az a megállapítás, hogy nálunk még nem alakult ki egészséges szövetkezeti közvélemény. Ennek oka a szövetkezeti műveltség hiánya, a szövetkezés módszeres megoldásának nem ismerése, mozgalmi távlatainak nem látása.

Ebből adódnak a könyv célkitűzései, melyek egyrészt közműveltségünk és szövetkezeti életünk fogyatékoságainak korszerű művelődési mozgalommal való kiküszöbölésére, másrészt a szövetkezeti szellem és közvélemény kialakulásához szükséges legfontosabb ismeretek összefoglalására irányulnak. Ennek megfelelően a mű két részre tagolható: az első rész a szövetkezetek eszmei és szervezkedési kérdéseivel foglalkozik, a második rész pedig a szövetkezeti művelődés kérdéseit boncolja.

A szerző módszerébe, beosztásába sok újszerűt visz. Mellbevágóan szögezi az olvasónak a kérdést mindjárt előljáróban: Miért nincs szövetkezeti mozgalmunk? Erre is, mint minden feltett kérdésre tárgyilagos választ ad. Érdekes és a jelen esetben szerencsés a munka hangjában az elmélet és a gyakorlat vegyülése. A tudományosan megalapozott igazságok hirdetése, az eszmei magasságban lévő elgondolások felsorakoztatása mellett a szerző a valóság talaján jár. Az olyan fejezetek, mint a „Gazdasági élet és társadalom”, „Szövetkezeti szellem”. „Szövetkezeti alapelvek” mellett a

„Szövetkezeti helyzetkép Magyarországon” című fejezet például a maga realizmusában, a szerző személyes tapasztalatain alapuló őszinteségében igazolja előbbi állításunkat.

Talán a könyv első részében kaphatott volna helyet a szövetkezeti jog tárgyalása. A könyv célkitűzéseire figyelemmel nem hiány ez, de a szövetkezeti mozgalom tárgyalásánál alig nélkülözhető. Különösen pedig akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy nálunk az új szövetkezeti törvény jelentősége igen nagy s az nem tekinthető a tényleges fejlődés pusztá deklarálásának, hanem egységes, illetve átfogó jellegű szabályozásával új korszakot nyit szövetkezeti életünkben, új kereteket ad szövetkezésünk társadalmi-, gazdasági- és művelődési politikája számára, mely területeket a szerző is igen értékesen bemutat, ezek mellett azonban a szövetkezeti jog (jogpolitika) is némi megvilágítást igényel. A szövetkezeti fajtáknál földreformunk sajátos, különleges célokat szolgáló és sokban különleges szabályok alatt álló földműves szövetkezetei esetleg külön volnának tárgyalhatók.

A könyv második része éppen olyan értékes, mint az első, azzal, hogy ez a rész irodalmunkban hézagpótlónak is nevezhető. Alaposan és részletesen tárgyalja a szövetkezeti nevelés eszközeit, alkalmait és módszereit. A külföldi példák, a dán, svéd, svájci, finn, amerikai, Szovjetbeli, kínai és szomszédos államokbeli szövetkezeti helyzet (művelődés) színes és tanulságos feltárása külön értéke a könyvnek. — Művelődéspolitikánk szövetkezeti feladatait megvilágítva a szerző rámutat a szövetkezeti művelődési mozgalom feltételeire és alaposan átgondolt művelődési tervet ad.

A könyv minden sorából érződik írójának, a szövetkezeti szakembernek, a magyar föld és nép iránti szeretete, gazdasági felemelését célzó törekvése.

Gombos Imre könyve a magyar szövetkezeti irodalom komoly nyeresége.

SZILBEREKY JENŐ.